červen / 2025

NEWSLETTER

institut VÁCLAVA KLAUSE

Editorial

Václav Klaus: Nedávné změny ve světě, v Evropě a v USA

Jiří Weigl: Zbrojní insideři chtějí klíč ke státnímu rozpočtu

Ivo Strejček: „Israel First"? Co to znamená pro USA a svět?

Ladislav Jakl: Liberalizovat konzervativismus? Raději konzervovat liberalismus!

Ivo Strejček: Čtyřicet let Schengenu: zisky a ztráty

Václav Klaus: Válka na Ukrajině jako prvek cesty k multipolárnímu světu

ČERVNOVÝ GRAF IVK

Jak bezpečně se lidé v Evropě cítí, když jdou v noci sami po ulici

0 nejméně bezpečně, 100 nejvíce bezpečně (dle dat výzkumu z roku 2025)

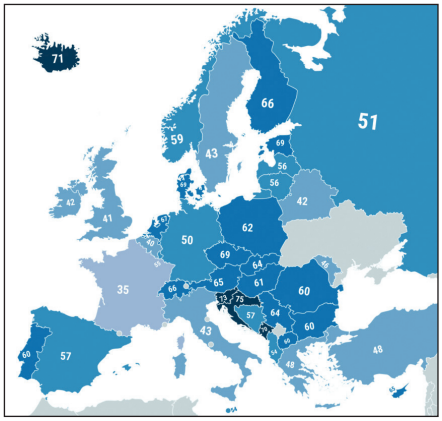

Zdroj: Adventourely, 2025

Institut Václava Klause o.p.s.
Šárecká 15/29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www. institutvk.cz
IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 27. 6. 2025

Nedávné změny ve světě, v Evropě a v USA – pohledem z Prahy

Václav Klaus

Dovolte mi, abych vás všechny pozdravil. Doufám, že si tuto plavbu užíváte stejně jako já. Můj vztah k pobytu na moři je velmi přímočarý. Celý život jsem prožil v České republice, ve vnitrozemské zemi ležící v samém srdci Evropy. Proto je pro mne každá příležitost být na moři něčím výjimečným a mimořádným. První desetiletí svého života – více než jeho polovinu – jsem prožil v polouzavřeném komunistickém státě. Cestování do zahraničí, natož k moři, bylo vzácným privilegiem. Proto cítím jako povinnost užít si moře, kdykoli se naskytne příležitost.

Covidová epizoda potlačení lidské svobody je dnes už sice minulostí, ale nesmíme dovolit, aby byla zapomenuta.

Není to má první plavba s Hillsdale College. Jsem s touto jedinečnou vysokou školou v kontaktu už desítky let. Považuji ji – pod moudrým a osvíceným vedením prezidenta Arnna – za přední centrum svobodného myšlení a svobodné výuky v Americe – a nejen tam. Měsíčník *Imprimis* dostávám už desetiletí a jeho četba je pro mne povinností – není třeba mne do ní nutit. Tam publikované texty často cituji.

V USA jsem byl mnohokrát. Aniž bych se to snažil spočítat, může to být už téměř 60-70 návštěv. Poprvé to bylo v roce 1969, kdy jsem měl jedinečnou příležitost strávit jarní semestr na Cornellově univerzitě. Tehdy jsem slýchal v rádiu nejméně desetkrát denně populární píseň *Bridge Over Troubled Water*. Nezdá se mi, že byly tehdy vody tak rozbouřené, jako jsou dnes.

Do Ameriky jsem jezdil jako akademik, později jako politik, nikdy jako turista. Od roku 2018 jsem tam ale nebyl. Ne náhodou. Cestování přestalo být během pandemie covidu běžnou věcí a mimo to jsem necítil dostatečnou motivaci vracet se do země, kde naplno propukla woke revoluce. Té máme dost i v Evropě.

Zmínka o covidu, může někomu implikovat, že přerušení cestování bylo způsobeno pandemií. To si nemyslím. Nemoc samotná nebyla tak nebezpečná, jak bylo prezentováno. Teprve reakce politiků a vlád na tuto mimořádnou epidemii vyvolala onu zásadní společenskou změnu. Od samého počátku jsem tuto reakci nazýval slovem „covidismus". Tento ismus se stal jednou z mnoha variant levicově progresivistických

▸

EDITORIAL

V posledním měsíci končícího školního roku se toho opět událo tolik – jak na domácí tak i na zahraniční scéně – že i jen pouhá heslovitá rekapitulace by zcela zaplnila prostor určený pro tento úvodník. Ostatně texty autorů IVK, které přináší následující stránky, většinu, i když zdaleka ne všechny, důležité události posledních dní postihují. Někdo by mohl namítat, že jde pouze o pěnu dní. To je i není pravda. Komentáře k aktuálnímu dění se v tomto čísle našeho měsíčníku opírají o „nadčasovou páteř", jíž tvoří texty dvou projevů Václava Klause pronesených na plavbě okolo západoevropských břehů s americkou konzervativní univerzitou Hillsdale College.

Bývalý prezident ve svých dvou esejích analyzuje současnou civilizační krizi Západu a válku na Ukrajině. V jeho slovech, která se dočkala u převáženě amerických účastníků plavby velmi pozitivní odezvy, zaznívá apel na národní stát, svobodu a zdravý rozum.

Jiří Weigl se v komentáři „Zbrojní insideři chtějí klíč ke státnímu rozpočtu" věnuje, jak už název sám napovídá, horečnatému volání po zbrojních výdajích. Varuje před manipulací veřejným míněním, kdy má „hrozba válkou" posloužit jako záminka k přerozdělování veřejných peněz do rukou úzké skupiny osob.

Ivo Strejček se po americkém bombardování Íránu ptá, zda Trumpova administrativa ještě stále hájí doktrí-

▸

(Pokračování ze strany 1)

nu „America First“, nebo zda ji fakticky už nahradila strategie „Israel First“. Ve svém druhém textu bilancuje čtyřicet let Schengenské dohody. Ladislav Jakl pak se svým typickým ironickým nadhledem vyzývá, abychom namísto liberalizování konzervativismu raději konzervovali liberalismus.

Doufat na startu prázdnin a před zářijovým předvolebním běsněním v normální okurkovou sezónu a krásné klidné léto prosté světodějných zvratů, by mohlo být v naší dnešní situaci snad ideálním východiskem.

Filip Šebesta

ideologií, které až donedávna vládly téměř bez odporu.

Covidová epizoda potlačení lidské svobody je dnes už sice minulostí, ale nesmíme dovolit, aby byla zapomenuta. Snažil jsem se proti ní – svými texty, projevy a veřejně projevovaným odporem vůči nařízeným pravidlům – důrazně protestovat. Nikdo v mé zemi nezaplatil tolik pokut za nenošení roušky nebo za jiné projevy občanské neposlušnosti jako já. Nešlo mi samozřejmě o odpor vůči nemoci samotné, ale proti ideologii covidismu a represivním politikám, které ji doprovázely. Protesty mnoha statečných mužů a žen byly více než oprávněné. Většina lidí se ale aktivně se vzepřít neodvážila.

Z Ameriky jsme neimportovali jen džíny, rock&roll, jazz, hamburgery, hot dogy a podobné věci, ale také genderismus, wokeismus, Cancel Culture, Cancel History, víru v globální instituce, zbožštění přírody, doktrínu globálního oteplování atd.

Když jsem řekl – možná příliš optimisticky – že progresivistická ideologie vládla *donedávna*, měl jsem na mysli změnu, kterou přineslo vítězství Donalda Trumpa v prezidentských volbách v USA a realizace některých jeho – pro mnohé kontroverzních – radikálních politik během prvních 100 dnů ve funkci.

Někdo může považovat mé použití minulého času v této větě za zbožné přání. Já si ale uvědomuji, že minulost neskončila. Hluboké kořeny progresivistických ideologií, wokeismu, genderismu, environmentalismu, globalismu, multikulturalismu a dalších podobných „-ismů“ dál dominují našemu každodennímu životu, vládním politikám – a co je ještě horší – univerzitám a celému vzdělávacímu systému. Bohužel se obávám, že tyto ideologie budou dominovat ještě řadu let, ne-li desetiletí. Potřebovali bychom mnohem více institucí jako je Hillsdale College, abychom tento čas zkrátili.

V Evropě všechny tyto -ismy i dnes plně vzkvétají. Mají zde mnoho sebevědomých, agresivních zastánců. Ale – a to je hlavní důvod, proč jsem během Bidenovy éry přestal do USA jezdit – tento způsob myšlení (a chování) podle mého názoru vznikl právě v Americe a odtud byl díky hegemonnímu postavení USA ve světě exportován do zbytku západního světa. Nepřišel z Východu ani z Jihu. Ruští ani čínští prezidenti ho nezpůsobili.

Žili jsme ve století americkém, nikoliv evropském. Kulturní impulzy přicházely většinou z Ameriky.

Možná to neradi slyšíte a omlouvám se, že to musím říci takto jednoznačně. Ale z Ameriky jsme neimportovali jen džíny, rock&roll, jazz, hamburgery, hot dogy a podobné věci, ale také genderismus, wokeismus, Cancel Culture, Cancel History, víru v globální instituce (mnohé z nich sídlí – ne náhodou – v Americe), zbožštění přírody (jako způsob kontroly lidí), doktrínu globálního oteplování atd.

Nezpochybňuji, že Evropa v tom všem hrála určitou roli. Dobře si uvědomuji německou kulturní revoluci 60. let, spojenou s Frankfurtskou školou, úpadek náboženské víry v Evropě (zejména po druhé světové válce), silnou evropskou víru ve všemohoucnost státu oproti důvěře v trhy a individuální iniciativu atd. Přesto jsme žili ve století americkém, nikoliv evropském. Kulturní impulzy přicházely většinou z Ameriky.

Mé názory nejlépe vystihuje název knihy, kterou jsme v našem institutu – což je něco jako prezidentská knihovna v americkém smyslu – vydali v srpnu 2020. Jmenuje se „Sebedestrukce Západu“. Ne „destrukce Západu“, ale *sebe*destrukce.

Žili jsme desítky let v období ekonomické iracionality a neefektivity, a v důsledku toho nevěříme státu, jeho motivacím a schopnostem.

Může to působit jako extrémní názor, jako zbytečný pesimismus, jako předčasná kapitulace v bitvě, která ještě není rozhodnuta. Já to však za extrém nepovažuji. Volba mých slov je možná ovlivněna mým specifickým způsobem pohledu na svět, který byl formován mou komunistickou zkušeností. V té době nám bylo odepřeno mnoho věcí, které byly na tehdejším svobodném Západě běžné. Mnohé jsme ztratili, ale přesto jsme také něco dobře pochopili.

Protože jsme nežili ve svobodě, pochopili jsme, co svoboda skutečně znamená. Protože jsme neměli fungující tržní ekonomiku, ale nefunkční centrální plánování, pochopili jsme, co znamená trh. Žili jsme desítky let v období ekonomické iracionality a neefektivity, a v důsledku toho nevěříme státu, jeho motivacím a schopnostem. Před dvaceti lety jsem si myslel, že jsou bývalé etatistické postoje už minulostí, že se již nemohou vrátit. Dnes vidím, že jsem se mýlil. A právě to vysvětluje název naší knihy „Sebedestrukce Západu“.

Vývoj v Evropě má mnoho podobných, ne-li totožných charakteristik jako v Americe. Existuje však jeden zásadní rozdíl. Současné politické, ekonomické a společenské posuny v Evropě jsou spojeny s velmi specifickou restrukturalizací kontinentu, která ve světě nemá obdoby. Je charakterizována radikálním oslabením pozice národních států a posílením kontinentálních institucí.

Evropská unifikace je založena na transformaci jednotlivých národních států v regiony, provincie, kantony. Požaduje odstranění samotného pojmu národ.

Heslo „Make America (v našem případě Francii, Itálii, Českou republiku nebo třeba Rumunsko) Great Again“ implicitně útočí na téměř posvátnou myšlenku politické unifikace Evropy. Říci něco takového, je považováno za herezi, za výrok směřující proti samotnému základu evropského integračního procesu nastartovanému po druhé světové válce.

Evropská unifikace (tak, jak je oficiálně interpretována) je založena na transformaci jednotlivých národních států v regiony, provincie, kantony (nebo jakkoliv je chcete nazvat). Požaduje odstranění samotného pojmu národ. To jde samozřejmě proti všem evropským tradicím a proti všem dobře osvědčeným základním principům politologie (a dalších sociálních věd). Ty vycházejí z předpokladu, že je národní stát optimální institucí, ne-li předpokladem pro fungování demokracie.

My, kteří věříme v národní stát, nechceme předat moc kontinentálním institucím. Avšak právě o to v evropském integračním procesu jde.

Pro demokracii musíte mít lid, občany. Proto nemůžete mít demokracii ve větších celcích, v impériích, která nemají občany, ale pouze obyvatele. Právě tento spor představuje podstatu evropské debaty. My, kteří věříme v národní stát, nechceme předat moc kontinentálním institucím. Avšak prá-

▸

vě o to v evropském integračním procesu jde.

Vím, že i v Americe vedete podobné diskuse, ale máte výhodu, že Spojené státy americké nejsou tvořeny dva tisíce let starými státními celky. Nedávno jsem se účastnil debaty v jedné pražské hospodě o kvalitě čepovaného piva.

Možná víte, že pivo je naším národním nápojem a že máme nejvyšší spotřebu piva na obyvatele na světě. Jeden ze dvou pivovarů, které tuto hospodu zásobovaly, byl založen v roce 1269, druhý v roce 1450. To samozřejmě samo o sobě nezaručuje kvalitu piva, ale vypovídá to něco podstatného o naší historii a o významu tradic. Když společnost Anheuser-Busch chtěla koupit jeden český pivovar, vyvolalo to téměř povstání. Na druhou stranu prodej dobře zavedené české automobilky – dnes našeho hlavního vývozního artiklu – Němcům byl přijat bez většího odporu. Myslím, že to o významu historie v Evropě mnoho vypovídá.

Cla představují na dnešním Západě jen jeden z parametrů zahraničního obchodu a státního narušování trhů – a tento prvek je relativně malý ve srovnání se všemi dalšími obchodními bariérami a deformacemi.

A co Trump? Lidé jako já vítali jeho volební vítězství v loňských prezidentských volbách. Mnoho mých spoluobčanů v tom vidělo dlouho očekávanou změnu, téměř nepředstavitelné vytvoření šance, jak zastavit dominantní tendence posledních desetiletí – tendence, které se vyznačovaly plíživou ztrátou svobod všeho druhu, rostoucí vírou ve všemohoucnost státu a stále silnější nedůvěrou vůči volnému trhu.

Trumpův útok na zmíněné tendence je svým způsobem revolucí. Jako ekonom jsem často žádán, abych komentoval jeho celní politiku. Jako někdo, kdo byl v době komunismu obviňován z toho, že je „Chicago boy“, stoupenec Miltona Friedmana a volného trhu, mne Trumpovo chování nijak neuráží. Dovedu rozlišit mezi hledáním nejlepší možné vyjednávací pozice a formulací finálních řešení. Co je důležitější, chápu také, že cla představují na dnešním Západě jen jeden z parametrů zahraničního obchodu a státního narušování trhů – a že tento prvek je relativně malý ve srovnání se všemi dalšími obchodními bariérami a deformacemi.

Proto jsem přesvědčen, že Trumpova politika má smysl a že nás může přivést k lepšímu světu.

Hillsdale College Cruise, 2. června 2025.
Překlad z angličtiny s pomocí AI.

Zbrojní insideři chtějí klíč ke státnímu rozpočtu

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

Naše vláda a některé další v Evropě hlásají, že se musíme připravit na válku s Ruskem. Chtějí do ní jít samy, bez USA, neboť ty nemají zájem s Ruskem pěstovat věčné nepřátelství a dávají najevo, že s ním chtějí spolupracovat, jakmile válka na Ukrajině skončí, a možná ještě dříve.

V Evropě však nikdo z bojechtivých politiků nechce občanům přiblížit, jak si takovou válku s Ruskem představují. Evidentně by to nebylo pod hlavičkou NATO, protože nejen USA, ale i Turecko s druhou největší armádou v Alianci, ani další země jižního křídla jako Řecko, Itálie, Španělsko a Portugalsko s Ruskem válčit nechtějí a Rusko s nimi evidentně také ne.

Neexistuje žádná funkční platforma, žádné politické ani vojenské vedení ani struktury, které by bez USA mohly vést nějakou funkční protiruskou vojenskou alianci.

V reakci na prezidenta Trumpa slyšíme od vládnoucích politiků pouze moudra, jako že Evropa se musí být schopna bránit sama, ale nikdo se neobtěžuje objasnit, co touto Evropou myslí, vzhledem k tomu, že jednak různé země mají různé zájmy a priority, a jednak bez USA je jakákoliv válka s Ruskem těžko představitelná v rámci NATO i mimo něj. Neexistuje žádná funkční platforma, žádné politické ani vojenské vedení ani struktury, které by bez USA mohly vést nějakou funkční protiruskou vojenskou alianci. Neexistují žádné koordinované síly evropských zemí, které by mohly tvořit jakousi „evropskou armádu“. Nikdo je ani nevytváří. Žádná koalice ochotných či jiná podobná uskupení na nic podobného aspirovat nemohou. U těch jde především o politický marketing různých sporných postav na čele velkých evropských zemí. Seriózní úsilí kromě velkých slov v tomto směru nikdo nevyvíjí.

Celý humbuk zjevně sleduje jiný cíl – náležitě vystrašit veřejnost údajným nebezpečím z Ruska a prý hrozící válkou a na tomto základě získat neomezený přístup k veřejným financím jednotlivých zemí.

Nikdo se nezabývá tím, jak by nějaká „evropská armáda“ mohla vypadat, co by potřebovala a jak úsilí jednotlivých zemí koordinovat. Všem jde o jediné – otevřít stavidla bezuzdnému utrácení na zbrojení za každou cenu, vyhazovat miliardy na cokoliv pod záminkou přípravy na válku. Jaké zbraně a systémy se mají pořídit, je druhotné, hlavní je okamžitě utratit co nejvíce. Dvě procenta HDP už nestačí, tři je také málo, odhlasujeme si pět procent HDP, ať státní dluh už tak předlužených zemí dále pořádně roste. Náhle to není důležité. A když tak lze přece roztočit inflaci, to už naši politici zvládli.

Nejde o Rusko, nejde o zbraně – hledá se pouze záminka k obohacení insiderů z veřejných peněz. Je to stejné, jako s covidem. Také šlo prý o život, tak nešlo na nic brát ohled. Předražené ochranné pomůcky, nesmyslné miliardy dávek nevyzkoušených vakcín, výplaty za neodvedenou práci, home officy, exploze výdajů na zdravotnictví – to všechno se schovalo za heslo boje proti umělé pandemii. Ta náhle zmizela jako pára nad hrncem a nikdo se nenamáhá lidem vysvětlit, co se vlastně stalo.

Potom přišel Green deal – další výmysl jak pustit financím států i občanů žilou. Vše se uměle zdraží, všichni musíme zchudnout, aby se za 500 let planeta neoteplila o 2 stupně, ale pouze o 1,5. A my všichni jsme nuceni skákat, jak nám tito novodobí krysaři pískají.

Všem jde o jediné – otevřít stavidla bezuzdnému utrácení na zbrojení za každou cenu, vyhazovat miliardy na cokoliv pod záminkou přípravy na válku. Jaké zbraně a systémy se mají pořídit, je druhotné, hlavní je okamžitě utratit co nejvíce.

Ale to není dost. Dnes máme další heslo, které otevírá státní pokladny a kapsy daňových poplatníků – válka. Strach z ní přikryje všechno. Co je opravdu potřeba a co má vojenský smysl, nikoho nezajímá. Ta opravdová válka běží už tři a půl roku ne tak daleko od nás. Naši vojáci a politici mají tedy již dlouho před očima obrázek, jak ozbrojený konflikt ve 21. století opravdu vypadá. Nezdá se, že to má na budování armády u nás významnější vliv.

Tak například je zjevné, že modernímu bojišti dominují drony, které učinily tanky a obrněná vozidla v boji prakticky nepoužitelnými. Ale naše armáda uskutečňuje největší nákup své historie – pořizuje za 52 mld. Kč 77 německých tanků Leopard,

které na Ukrajině prokázaly, že v moderním vedení války dnes mohou hrát pouze okrajovou roli. Navíc naše armáda nedisponuje prostředky pro přepravu a pro transport těchto extrémně těžkých kolosů u nás rovněž chybí infrastruktura (především nosnost mostů atd). To je každému jedno. Důležité je utratit peníze, vyplatit provize. K Volze se s Leopardy nikdo vážně vypravit nechystá.

Dnes máme další heslo, které otevírá státní pokladny a kapsy daňových poplatníků – válka. Strach z ní přikryje všechno.

O nákupu amerických stíhaček F-35 již bylo napsáno hodně. Dnešní vláda si chtěla touto veškeré dimenze přesahující zbrojní akvizicí především pro sebe zajistit podporu americké administrativy, a proto bez jakékoliv vážné diskuse na politické scéně rozhodla o tomto obřím závazku pro několik dalších vlád. Technická a bojová úroveň těchto nejmodernějších strojů se vymyká úrovni všeho ostatního v našich ozbrojených silách, vyžaduje obří doprovodné investice a především s dodáním lze počítat až cca za deset let. Ukrajinský konflikt prokázal, že využitelnost i těchto supermoderních stíhaček je vzhledem ke kvalitě špičkové protivzdušné obrany omezená a že daleko perspektivnější se ukazují daleko levnější bezpilotní prostředky. Podstatné ovšem je, že tato letadla jsou využitelná pouze s americkým technickým a IT know-how, tedy jejich používání a nasazení podléhá americkému schválení a součinnosti, což odporuje halasným plánům na „odpoutání Evropy od amerického obranného deštníku". Přesto již dnešní vláda splatila předčasně mnohamiliardové zálohy, jenom proto, aby co nejvíce peněz utratila na zbrojení a mohla se tím prezentovat před partnery.

Mezinárodní napětí a válečné konflikty jsou v dnešním světě nejen nástrojem velmocenské politiky, ale cestou k vydírání, vysávání a okrádání států po celém světě a miliónů lidí v nich cíleným vyvoláváním strachu, válečné hysterie, paniky a pocitu ohrožení. Nesmyslné bezmyšlenkovité vydávání 5 % HDP na zmatečné a plýtvavé zbrojení, k němuž se zavázala naše a další evropské vlády, je příkladem takové zištné politické manipulace. Je příznačné, že současnému americkému prezidentovi tito politici nemohou přijít na jméno, ale nesmysl s 5 % HDP na zbrojení vzali za svůj okamžitě. Proč asi.

23. 6. 2025

„Israel First"? Co to znamená pro dnešní Ameriku i svět?

Ivo Strejček
člen správní rady IVK

Co prozatím víme? Írán, v odvetě amerického bombardování íránských jaderných zařízení, zaútočil několika střelami na největší americkou základnu na Středním východě. Učinil tak pozoruhodně opatrně, zjevně s cílem předvést vůli, že se sice americké moci nepodvolí, ale současně Američany nevyprovokovat k úderům, které „svět v téhle válce ještě neviděl" (jak prohlásil Trump). Americký prezident následně poděkoval Íráncům, že jak Kataru tak americké administrativě dali předem vědět o cílech jejich odvety i počtu raket, které chtějí na Američany odpálit. Nikdo nebyl zabit, nejsou hlášena žádná zranění. Trump následně vyhlásil příměří, které podle jeho slov odsouhlasily obě strany konfliktu (Izrael a Írán) a oznámil, že po příměří bude následovat mír po „Dvanáctidenní válce".

Opatrnost a obezřetnost v očekávání mírového ukončení konfliktu mezi Izraelem a Íránem jsou více než na místě.

Zda tomu tak bude, ještě uvidíme. Opatrnost a obezřetnost v očekávání mírového ukončení konfliktu mezi Izraelem a Íránem jsou přesto více než na místě.

Abychom však mohli co nejobjektivněji posoudit příčiny vzniku konfliktu, jeho průběh, podíl stran na této válce a eventuální důsledky, které bude tato válka pro region i svět mít, je třeba si položit několik otázek, z nichž za podstatné považuji alespoň tyto:

- Věděl dostatečně předem Donald Trump o útoku Izraelců na Írán, nebo byla jeho rozhodnutí až okolnostmi vynuceným politickým manévrem na základě vývoje?
- Byla americko-íránská jednání o íránském jaderném programu jen záměrně krycím manévrem jak oklamat Írán, nebo tato jednání myslela Trumpova administrativa vážně?
- Co detailního věděli Američané o íránském jaderném výzkumu a směřoval skutečně ke zhotovení jaderné zbraně určené k útoku?
- Máme po tom všem ještě věřit Trumpově sloganu „America First", nebo si raději uvědomit, že v americké politice (tedy i Trumpově) vždy platilo „Israel First"?
- Byla cílem izraelských úderů na Írán výhradně jaderná zařízení, nebo šlo jen o pro západní veřejnost akceptovatelnou záminku, ač hlavním cílem snad mělo být rozvrácení íránského režimu a tím i celého stávajícího politického uspořádání Blízkého a Středního východu?

Věděl dostatečně předem Donald Trump o útoku Izraelců na Írán, nebo byla jeho rozhodnutí až okolnostmi vynuceným politickým manévrem na základě vývoje?

Kdybychom znali spolehlivé odpovědi na těchto několik otázek, snadněji bychom mohli v celém problematickém kontextu učinit pár zobecňujících soudů. Odpovědi ale neznáme, byť jejich obrysy tušíme.

Válka mezi Izraelem a Íránem, která vypukla 13. června 2025, není začátkem tamních dějin a není ani jejich koncem. Je pouze jednou z uzlových událostí vyplývající z letitého spolužití Státu Izrael a jeho sousedů. Je dílčím vyvrcholením potýkání se židovského živlu se svým okolím i (často oprávněně nedůvěřivým) vztahem arabského světa k obtížně kompatibilnímu státnímu konstruktu Izraele v regionu. Bez uvědomění si této hlavní příčiny sporů není možné pochopit ani dnešní vývoj.

Americká politika je pod ohromným vlivem americké židovské lobby spolehlivým ochranným valem Židů na Blízké východě.

Kdyby se ovšem Izrael musel v prostoru své existence spoléhat výhradně sám na sebe, možná by jeho vývoj a vývoj v jeho okolí vypadal trochu jinak. Izrael však má za svými zády po celou dobu své moderní existence spolehlivého a mocného spojence – USA. Americká politika je pod ohromným vlivem americké židovské lobby spolehlivým ochranným valem Židů na Blízké východě. Izrael se na USA může bezvýhradně spolehnout díky vlivným židovským podnikatelským a politickým kruhům bezpečně ovládajícími vlivové pavučiny ve Washingtonu. Ač v průběhu celé předvolební kampaně sliboval Trump svým voličům, že on „nezopakuje Irák", že „nevtáhne Ameriku do války s Íránem", přesto svůj slib příliš nedodržel. Je dokonce možné, že židovská americká lobby si počínala tak sebejistě a suverénně, že Trump byl do konfliktu s Íránem vmanévrován a další jeho rozhodnutí už

byla jenom vnějším okolím vynucenými tahy.

Sestavujeme-li si časovou linii vývoje (na níž stavím kontext svého uvažování), který skončil izraelským útokem na Írán, nelze si nepřipomenout několik významných událostí:

- Donald Trump se prý letos na jaře (podle The Washington Post) zbavil svého poradce pro národní bezpečnost Mika Waltze, neboť se „provalilo", že Waltz se předem domluvil s Netanyahuem a společně chtěli „natlačit" Trumpa do války s Íránem. Trump odmítnul a Waltze vyrazil;
- Tulsi Gabbardová, Trumpova spojenkyně, která dohlíží nad činností všech amerických informačních a zpravodajských institucí, na konci března pod přísahou vypovídala před senátním výborem pro národní bezpečnost, kde potvrdila, „že nemá žádné informace svědčící o tom, že by Irán směřoval k dokončení výroby nukleární zbraně";
- V průběhu americko-íránských rozhovorů o nukleárním programu veřejně varoval Trump Netanyahua, aby neuváženými činy „nevyhodil do povětří jeho diplomatické úsilí";
- Sotva pár hodin po začátku izraelského bombardování vojenských cílů a výzkumných jaderných zařízení včetně fyzické likvidace nejvýznamnějších představitelů íránské armády a jaderných vědců špičky izraelské politiky prohlašovaly, že „Trump o všem věděl a jeho současná veřejná prohlášení, kterými izraelský útok nepodporuje, jsou jen kouřovou clonou". Na tyto věty reagoval seniorní představitel Bílého domu slovy: „Prezident Trump nechtěl útok na Írán, pokud stále probíhají rozhovory o íránském jaderném programu, … řekli jsme to Izraelcům veřejně, řekli jsme jim to otevřeně i mezi čtyřma očima."

Sledujeme-li tak vývoj událostí krok po kroku, nelze se ubránit dojmu či podezření, že Izrael si v USA opět prosadil svou i proti dnešní administrativě. Ač se Trumpovi do íránského dobrodružství nechtělo, ač si jistě uvědomoval mimořádná rizika akce, jeho politika „America First" se vrátila do starých vyjetých kolejí americké zahraniční politiky „Israel First". Příznačně tento stav komentoval i bývalý klíčový Trumpův poradce Steve Bannon: „Netanyahu je posledním člověkem na světě, kterému měl Trump v projevu k národu děkovat."

Sledujeme-li tak vývoj událostí krok po kroku, nelze se ubránit dojmu či podezření, že Izrael si v USA opět prosadil svou i proti dnešní administrativě.

Poslední události ve válce mezi Izraelem a USA na straně jedné a Íránem na straně druhé vypadají nadějně. Pokud však plyne nějaké poučení z událostí posledních čtrnácti dnů, pak potvrzení faktu, že i Trump je připraven zapomenout na své sliby o bezmezné ochraně amerických národních zájmů a zaměnit je za slogan „Israel First", pak příliš optimistickými být už nemůžeme.

24. 6. 2025

Liberalizovat konzervativismus? Raději konzervovat liberalismus!

Ladislav Jakl
člen správní rady IVK

„Dog eats dog". Nebo také „revoluce požírá své děti". Ať už tenhle fenomén nazveme jakkoli, vždy to chce u každého dalšího dílu tohohle bijáku nakoupit popkorn, sednout si do první řady – a bavit se. I když je to někdy legrace, ze které trochu mrazí.

Britské feministky si před 15 lety vymohly zákon o rovnosti pohlaví. Nešlo zrovna o to, že by si ti, kdo mají své pohlaví trochu nakřivo, museli zajít na nějakou terapii a svou ozdobu si nechat povinně narovnat. Tou rovností pohlaví aktivistky myslí, že přirozené rozdíly vykompenzují rozdíly nepřirozenými, byrokraticky vnucenými.

A tak vynalezly kvóty. Ženy jsou prý společensky upozaděny, budou mít tedy nyní židle povinně rezervovány pro případ, že by je někdo hrubiánsky mačisticky předběhl. Jistěže je to zvrhlá pokrokářská nespravedlnost, tyhle povinné kvóty. Diskriminace naruby. Sociální inženýrství. Asi by málokoho napadlo, že by se podobné zrůdnosti chtěl někdy skoro zastat. Jenže pokrok se řítí kupředu rychlostí atletky nabušené testosteronem.

A jsme u toho. Skotské feministické aktivistky zjistily, že se jim do jejich kvóty cpou chlapi. Někteří přešití, někteří po hormonálním zásahu do metabolismu, někteří prostě jen v sukních a s mejkapem na tvářích. Oni tvrdí, že jsou ženami a že tak s nimi má být i zacházeno. Včetně toho, že i oni (politicky korektně ony) by měli (politicky korektně měly) mít nárok na podíl u ženských kvót.

Člověk by skoro zajásal, že soud konečně vyřkne tak sporný výrok, jako že černá je černá, že kočka není pes, že jedna a jedna jsou dvě. Jenže o žádné velké vítězství nejde. To jen pes feminismu sežral psa transsexuálních nátlakových a nárokových aktivistů.

Po letech justičních tahanic Nejvyšší soud Spojeného království rozhodl, že britský zákon o rovnosti pohlaví definuje ženu jako osobu, která se narodila jako biologická žena. A jen taková žena má nárok na protekci podle zákona o „rovnosti". Člověk by skoro zajásal, že soud konečně vyřkne tak sporný výrok, jako že černá je černá, že kočka není pes, že jedna a jedna jsou dvě. Jenže o žádné velké vítězství nejde. To jen pes feminismu (zrovna, dočasně a jen v tomto případě) sežral psa transsexuálních nátlakových a nárokových aktivistů.

Mluvíme-li o konzervativních hodnotách, často zmíníme, že jsou věci, na kterých stojí svět a které se nemají kácet. Jenže ony se kácejí. Jsou káceny. Každý den. A po celé generace. Rád bych se vší rozhodností zahřměl, že jsou postuláty, které nesmíme relativizovat. Jenže ony relativní jsou. Podle času i kontextu.

Devadesát devět procent z nás, kteří se považujeme za tradicionalisty a za rozhodné odpůrce zdivočelého progresivismu, bychom se svým životním stylem, svými zvyklostmi, svými preferencemi, svou hierarchií principů, svými obyčeji a rituály, pravidly chování, mírou zásadovosti či základní mírou sebekázně, by bylo před sto, dvěma sty, pěti sty lety považováno za renegáty, hříšné bídníky, bídné hříšníky, neukotvené povrchní poživačníky, heretiky a třtiny ve větru se klátící.

Dnes nás považují za dinosaury, řvou nám do ucha, ať táhneme z cesty pokroku, ať nepřekážíme a ať neotravujeme s nějakými pravidly, jistotami a překonanými stereotypy. Čas zrelativizoval i nerelativizovatelné. Čas a dekadence našeho světa.

Boj liberalismu s konzervativismem je věčný, i když kanárci v dole a kontrolky v nás varují, že sešupný, dosud valivý a kontinuální (už tak sporný) vývoj se mění v revoluci.

Boj liberalismu s konzervativismem je věčný, i když kanárci v dole a kontrolky v nás varují, že sešupný, dosud valivý a kontinuální (už tak sporný) vývoj se mění v revoluci. Je sto způsobů, jak tomu čelit. Zalézt

do svých milieu a chránit je před vichřicí úpadku do poslední chvíle, aby bylo možné předat uchráněný plamínek těm, kdo po něm třeba zatouží, až tahle potopa opadne. Nebo je možné vylézt na barikádu, rozervat si košili a nastavit hruď smrští jedovatých šípů. Vypadá to skvěle fotogenicky a působí i mobilizačně. Nebo jít mezi lid a trpělivě šířit zanikající slova. Nebo od všeho kousek.

Nebo lze učinit ještě jednu úvahu, možná dosti „kacířskou". Jistěže je důležité, co chráníme. A správně zhodnotit, co chráněno být má. Ale také je možno za ochranyhodnou považovat samotnou ochranu. Zní to na první pohled dost krkolomně, já vím, ale ono to souvisí právě s tím, že člověk zničehonic při té vší bídě ještě může být rád za zachování třeba oněch kvót alespoň pro opravdové ženy, když už ony zrůdné kvóty neumíme zrušit. A při vší té bídě je možné za hodné ochrany považovat ctnosti a hodnoty, které dnes 99 procent z nás považuje za prazáklad, ale před třemi sty lety by je leckdo (právem) odsuzoval jako divokou modernistickou ztřeštěnost.

Třeba sám liberalismus v klasickém smyslu znamenal rovná občanská práva, úctu k majetku a svobodu smlouvy. S těmi tehdy bojovně prosazovanými občanskými právy to ale nebylo vždy jen ku prospěchu lidství, některé zdánlivé staré rigidity měly své hluboké opodstatnění a při prosazování nové občanské rovnosti bylo vylito z vaniček nejedno dítě. Ano, zní to paradoxně, ale i tenhle liberalismus v dnešní kontextu stojí za konzervování. Liberalismus jako obsah, konzervování jako metoda. Protože dnes nám hrozí úplný opak. Liberalizování konzervativismu. Liberalizování jako metoda zničení konzervativního obsahu.

A pokud je to na někoho moc slovíček, postačí jednoduché: nerozmontovávej, co funguje.

Psáno pro časopis TO, 12. 6. 2025

Čtyřicet let Schengenu: zisky a ztráty

Ivo Strejček
člen správní rady IVK

14. června 2025 uplynulo čtyřicet let od okamžiku, kdy byla v lucemburském městečku Schengen Francií, Německem, Belgií, Lucemburskem a Nizozemím podepsána dohoda o zrušení kontrol na vnitřních hranicích signatářských zemí. Ač k fyzickému odbourání osobních kontrol při překračování hranic došlo až o deset let později, rok 1985 byl pro zrod Schengenské dohody rokem určujícím. Čtyřicet let existence tzv. Schengenského prostoru, jehož je od roku 2007 členem i Česká republika, se nabízí jako vhodný okamžik ke kritickému zamyšlení nad tímto milníkem v evropském unifikačním procesu.

Schengenské uspořádání a zhoubná myšlenka multikulturalismu otevřely dveře masové migraci milionům lidí přicházejících do evropského prostoru z kulturně, hospodářsky i společensky odlišných částí světa.

„Schengen", přestože si jej drtivá většina našich občanů spojuje s bezstarostným překračováním státních hranic a považuje jej proto za téměř rozhodující výhodu členství země v Evropské unii, je především jedním z významných evropských politických projektů, s jejichž pomocí má být ze střední a západní Evropy vytvořen jednotný centralizovaný celek. Myšlenka „Evropy bez hranic", na které byl „Schengen" vytvořen, je meziproduktem touhy „federalizačních" politiků rozbít národní stát a vybudovat nadnárodní útvar s vlastními politickými institucemi, které budou stát nad institucemi národními. Volný nekontrolovaný „schengenský" pohyb spolu s pozdějším politickým projektem jednotné evropské měny byl a je směrem, který vyhovuje těm, kteří chtějí mít Evropu pod svou kontrolou. Proto „Schengen" nelze hodnotit izolovaně. Je nezbytné vsadit tento politický projekt do kontextu doby, ve které „schengenská" idea dozrála ke své realizaci.

Myšlenka vytvořit otevřený prostor vznikala postupně v době Evropského hospodářského společenství. Prostorem „bez hranic" se původně zamýšlelo zbavit velký hospodářský prostor zbytečných a na hranicích mezinárodní obchod zatěžujících byrokratických komplikací. To byla myšlenka správná, vycházející z tržního přístupu odstranit překážky volnému podnikání. S takovými nadějemi nahlížela na schengenskou dohodu (ač by do ní Velkou Británii nikdy nepřivedla) a možnost vytvoření budoucího společného (pozor, ne jednotného) trhu Margaret Thatcherová. Jen „tržní" uspořádání však bylo pro francouzského socialistického prezidenta Mitteranda, německého kancléře Kohla a především pro nadutého a všeho schopného Mitterandova chráněnce, předsedu Evropské komise Jacquese Delorse, málo. Všechno své „evropské" úsilí směřovali k vytvoření politické unie. Schengenský prostor byl mezikrokem a jednou z fází jejich snah.

Vytvoření velkého prostoru bez vnitřních hranic mělo být následováno vytvořením tzv. společného trhu. V takový budoucí vývoj tehdy uvěřila Thatcherová a proto (přestože váhavě) připojila svůj podpis pod tzv. Jednotný evropský akt. Tím vklouzla do vědomě Delorsem, Mitterandem a Kohlem nastražené léčky, neboť současně nechtěně (a zřejmě mylně informována svým okolím a především svým eurofilním ministrem zahraničních věcí Howem) souhlasila, mimo jiné, s významným oslabením uplatňovat v budoucích hlasováních právo národního veta. Delorsův sen nahradit veto většinovým hlasováním – a tedy z procesu vytváření politické unie pro příště vyblokovat „potížisty" – byl splněn. Cesta k centralizaci politické moci na nadnárodní úrovni byla skrze Schengenskou dohodu a slib vytvoření společného trhu otevřena.

Vznik a existenci Schengenského prostoru je proto třeba posuzovat jako výsledek federalistického uvažování o „Evropě" jisté skupiny lidí. Lidí, kteří v evropském integračním procesu málokdy viděli způsob, jak zjednodušit volné podnikání a obchod, či svobodný tok myšlenek při současném zachování žádoucí konkurence národních hospodářských a společenských systémů. Postava Delorse je v procesu překlopení hospodářské integrace v politickou unifikaci klíčová. Bez jakýchkoliv skrupulí a s vynaložení všech svých (zejména zákulisních) schopností manipulace přivedl Evropská společenství k Maastrichtské smlouvě, jejímž dítětem bylo vytvoření Evropské unie a prosazení dalšího unifikačního politického projektu – jednotné měny euro.

Prostorem „bez hranic" se původně zamýšlelo zbavit velký hospodářský prostor zbytečných a na hranicích mezinárodní obchod zatěžujících byrokratických komplikací. To byla myšlenka správná, vycházející z tržního přístupu odstranit překážky volnému podnikání.

Se čtyřicetiletou zkušeností vidíme i další negativum, které s sebou volný, nikým nekontrolovaný, pohyb osob „Evropě bez hranic" přinesl. Schengenské uspořádání a zhoubná myšlenka multikulturalismu otevřely dveře masové migraci milionům lidí přicházejících do evropského prostoru z kulturně, hospodářsky i společensky odlišných částí světa. Samozřejmě tomu napomohl blahobyt na straně jedné, který do Evropy migrační vlny láká, na straně druhé usnadnila migraci i chybná politická rozhodnutí „Evropou" posedlých politiků jako Merkelová, nicméně negativní roli, kterou v tom všem sehrál „Schengen", ona Delorsova myšlenka „otevřené Evropy pro lidi", je nezpochybnitelná.

Debata o Schengenu v českých podmínkách je z různých důvodů komplikovaná. Stále ▸

ještě tu je nemalá část české veřejnosti, která si pamatuje existenci cestovních dokladů jako povinné výbavy k cestování a v jakékoli revizi schengenského uspořádání by zřejmě viděla návrat ke „kultuře cestovních pasů". Že cestovní doklady svobodu pohybu nijak neomezují, se často vysvětluje jen obtížně, ač by si mnozí mohli ještě pamatovat, že až do roku 2007 cestovní doklady při cestování uvnitř EU potřebovali a přesto cestovali zcela svobodně. V naší zemi navíc stále spolehlivě funguje polistopadový slogan „zpátky do Evropy" a „Schengen" bez svých vnitřních hraničních kontrol (což už ale dnes neplatí například na hranicích s Německem) se v očích mnohých Čechů rovná onomu „návratu do Evropy". A pak už je tu i velká skupina mladých lidí, pro které je cestování „bez dokladů" málem základním lidským právem, aniž by byli ochotni připustit, že každá mince má líc i rub.

Česká realita však nemění nic na tom, že „Schengen" se svými důsledky je příkladnou ukázkou lehkovážného pohrávání si s Evropou lidmi zcela nezodpovědnými, je výsledkem „kultury klamání" skupinou politiků, kteří v minulých desetiletích vystavili Evropu svým sociálně-inženýrským pokusům. Umělé vytvoření prostoru bez hranic s názvem Schengenský prostor bylo příspěvkem k cílené snaze destruovat národní stát, zničit jej a nahradit nadnárodní politickou strukturou.

A pak je tu i velká skupina mladých lidí, pro které je cestování „bez dokladů" málem základním lidským právem, aniž by byli ochotni připustit, že každá mince má líc i rub.

Ač už je vidět, že schengenské uspořádání je v realitě dneška udržitelné jen obtížně, myšlenka uměle unifikovaného, zharmonizovaného prostoru složeného z bruselskými institucemi zglajchšaltovaných členských států nemizí. Apetit „europolitiků" a „eurobyrokratů" slaďovat, usměrňovat, překrucovat, potlačovat přirozené rozdíly i dotačně korumpovat je nekonečný. Zdůvodnění si vždy najdou: klimatická změna, covid, dnes „ruská hrozba".

Věřit na zázrak, že se Evropská unie vzpamatuje a „nějak" zázračně sama sebe zreformuje, je zbytečné. Jediná opravdová změna může přijít zespodu, od voličů v národních státech. Po čtyřiceti letech existence Schengenského prostoru se proto ukazuje zcela nezbytné nevyhýbat se diskusi o přínosech a nákladech tohoto projektu. Rozumné řešení, co s ním dál, lze najít pouze tehdy, porovnáme-li poctivě zisky a ztráty. Taková debata se ovšem nemůže obejít bez diskuse daleko hlubší a rozsáhlejší – diskuse o smysluplnosti politiky budování „stále těsnější" unie.

To vše nejen proto, co se uvnitř Evropské unie děje, ale zejména proto, co se děje mimo evropský unijní prostor. A jen okrajově mám na mysli válku na Ukrajině. Mám na mysli prudký a pro zkostnatělou a přebyrokratizovanou EU už téměř nedostižný hospodářský, společenský a sociální rozvoj ohromných civilizačních center v jiných částech naší planety.

Čtyřicetileté výročí uzavření Schengenské dohody, jejíž architekti tak obratně i osudově zneužili báječnou myšlenku volné tržní hospodářské kooperace, by proto mělo být vhodnou příležitostí k otevření objektivní, otevřené, kritické a neaprioristické diskuse o problémech „evropské" současnosti i budoucnosti.

Psáno pro Akademii Protiproudu
Ztráty a nálezy, 5. 6. 2025

Válka na Ukrajině jako prvek cesty k multipolárnímu světu

Václav Klaus

Dovolte mi, abych víceméně navázal na svůj projev, který jsem zde přednesl před několika dny. Hovořil jsem v něm o nedávných změnách ve světě a zmínil jsem válku na Ukrajině jako jednu z nejtragičtějších, nejvíce neomluvitelných a nejvíce neospravedlnitelných událostí naší doby. Chtěl bych v této souvislosti především říci, že nespadla nečekaně z nebe. Byla dlouho připravována a svět – mezinárodní instituce, státy a my všichni – jsme jí nedokázali zabránit. To je mé – pravděpodobně diskutabilní – východisko.

Ukrajina je zemí zmítanou vnitřními rozpory.

O Ukrajině mluvím ve svých textech, projevech a televizních debatách přinejmenším od roku 2014 téměř neustále. Tamní vývoj jsem viděl jako velký problém již před více než 10 lety. Jeden z mých projevů pronesených v dubnu 2015 na jedné z pražských univerzit byl nedávno „znovuobjeven" mými politickými protivníky a bez mého souhlasu zveřejněn na internetu, jako by byl napsán loni. Mnohým čtenářům se nechtělo uvěřit, že jde o deset let starý text. Kritizoval jsem v něm Ukrajinu, nikoli Rusko, což je dnes považováno za politicky nekorektní. Před deseti lety to bylo ještě docela normální, protože celý vývoj postkomunistické Ukrajiny – především obrovský rozsah korupce, obrovská neefektivita a nefunkčnost její vlády – byl všeobecně považován za něco jedinečného. Rusko na tom bylo v tomto ohledu lépe.

Ukrajina je zemí zmítanou vnitřními rozpory. Opakovaně jsem mluvil o její přetrvávající rozpolcenosti a zejména o malé snaze s tím něco v průběhu 35 let od pádu komunismu dělat. Události roku 2014, známé jako Majdan, odhalily fatální vnitřní rozpory a neshody každému, kdo byl ochoten je vidět. Mezinárodní společenství je bohužel nebylo schopno správně vyhodnotit. Nebo spíše nechtělo. Od okamžiku Majdanu hrál Západ, a zejména USA, pouze na jedinou kartu – Ukrajina byla vnímána jako nástroj v latentním konfliktu s Ruskem. V tomto ohledu vidím Ukrajinu jako oběť těchto – podle mého názoru zbytečných – politických manévrů, které nakonec vedly ke krvavé válce.

Chtěl bych to říci srozumitelně. Ve svém předchozím projevu na Hillsdale cruise v červnu 2019 jsem byl požádán, abych mluvil o Rusku (nikoli o Ukrajině) jako člověk, který prožil více než polovinu svého života v komunistickém režimu, který byl v tehdejší době považován za antikomunistu a antimarxistu, a který byl proto po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 vyhozen z Československé akademie věd. Jako někdo, kdo po pádu komunismu dostal šanci organizovat zásadní politickou a ekonomickou transformaci země, tehdejšího Československa. Stal jsem se nejprve ministrem financí, poté předsedou vlády a později prezidentem České republiky. Předpokládá se proto, že bych měl Rusko znát a rozumět mu – což bych si sám o sobě nikdy tvrdit netroufl.

Události roku 2014, známé jako Majdan, odhalily fatální vnitřní rozpory a neshody každému, kdo byl ochoten je vidět. Mezinárodní společenství je bohužel nebylo schopno správně vyhodnotit. Nebo spíše nechtělo.

Sdílená komunistická zkušenost a pochopení komunismu jsou jen dva z mnoha důležitých faktorů, které mohou pomoci porozumět současnému Rusku. Netvrdím, že jsem odborníkem na ruské dějiny nebo na Rusko samotné. V době komunismu pro mě nebylo snadné cestovat, zvláště ne do Sovětského svazu, a – navíc – lidé jako

já neměli zájem tam jezdit. Během svého života jsem byl nejméně desetkrát častěji v USA než v Rusku.

Nicméně, po pádu komunismu jsem čas od času musel s ruskými politiky jednat a některé z nich jsem poznal osobně. Navzdory bolestným zkušenostem se Sovětským svazem z dob komunismu jsme se snažili navázat normální, víceméně standardní, oboustranně výhodné bilaterální vztahy. Ne přátelství, ale normálnost. Před šesti lety jsem zde řekl: „Nedémonizuji Rusko a jeho prezidenta. Myslím, že bychom měli respektovat, že Rusko má své vlastní autentické národní zájmy, které se samozřejmě značně liší od zájmů mé i vaší země." Na tento výrok nemusím zapomínat, ani se za něj omlouvat. Platí stále.

V devadesátých letech jsem jako předseda vlády České republiky rezolutně odmítal, aby se s Ruskem jednalo o našem členství v NATO (musím ale přiznat, že se o to Rusko nikdy ani nepokusilo). Smířili se s tím, že nemají šanci nás a ani další země střední Evropy v tomto smyslu ovlivnit.

Název mého projevu zde před šesti lety zněl „Dnešní Rusko: Důsledky pouze neúplně realizované systémové transformace". Transformace Ruska od komunismu ke svobodnému kapitalistickému systému byla uskutečněna jen z poloviny – i když pravděpodobně výrazně více než na Ukrajině. Ukrajina ve svém transformačním úkolu zcela selhala. Ne kvůli Rusku. Ruský politický a ekonomický systém se samozřejmě stále výrazně liší od systému ve vaší a v mé zemi. Totéž platí o Ukrajině. Přesto to nestačí k vysvětlení současné války.

Válka na Ukrajině nezačala 24. února 2022. Diskutovat o válce, aniž bychom věnovali pozornost její historii a prehistorii, je nesprávné a zavádějící. Tato válka má velmi složité příčiny. Nemám žádný zvláštní zájem vyhledávat argumenty nebo dokumenty o tom, zda západní velmoci při jednáních v roce 1990 během procesu sjednocení Německa slíbily Rusku, že se NATO neposune k ruským hranicím. Protože to byl a je jen jeden z mnoha problémů. Pravděpodobně o tom neexistují žádné písemné dokumenty, ale několik klíčových účastníků těchto rozhovorů potvrdilo, že určitá ujištění tohoto druhu skutečně dána byla.

V devadesátých letech jsem jako předseda vlády České republiky rezolutně odmítal, aby se s Ruskem jednalo o našem členství v NATO (musím ale přiznat, že se o to Rusko nikdy ani nepokusilo). Smířili se s tím, že nemají šanci nás a ani další země střední Evropy v tomto smyslu ovlivnit. Ukrajina však pro nás střední Evropou nikdy nebyla. V našich očích patřila politicky, kulturně i mentálně na Východ. Ukrajinu jsme vždy považovali za východní Evropu.

Důležité bylo něco jiného. Svět, nebo alespoň jeho hlavní aktéři, měl vážně jednat před únorem 2022. Už tehdy bylo třeba hledat řešení, které by nevedlo k válce. Totéž mělo udělat Rusko. Rusko udělalo zásadní chybu, mohlo a mělo být dostatečně vynalézavé a přijít s jinou strategií, nikoli s válkou. Nestalo se tak.

Nezahájení jednání mělo devastující následky – statisíce mrtvých, zničení celé země, značné vedlejší škody, včetně zásadní změny mezinárodních vztahů, zejména v Evropě, a především v Evropě střední a východní. My v České republice to pociťujeme velmi silně. V důsledku války máme nejvyšší počet ukrajinských uprchlíků (a migrantů) na obyvatele na světě.

Válka změnila atmosféru v Evropě, posílila moc nevolených orgánů v Bruselu a výrazně oslabila demokracii a svobodu na kontinentu. Zvýšila (nebo urychlila) proces dedemokratizace v Evropě a vedla k tomu, že se EU přeměnila v postdemokratickou entitu. Je snazší říci to takto explicitně zde, na moři, na palubě této krásné lodi, tisíce kilometrů od Bruselu, ale já totéž říkám otevřeně už léta po celé Evropě. Spojené státy to – k mé velké lítosti – dlouho nechápaly. Projev viceprezidenta Vance na Mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2025 však naznačuje, že někteří Američané začínají vidět věci jasně. Je to nesmírně potřebné.

O budoucnosti si netroufám spekulovat. Dovedu si představit dočasné příměří, křehké přerušení války, ale nedovedu si představit základ stabilního dlouhodobého řešení. Neumím si představit smysluplně strukturované financování obnovy Ukrajiny. Neumím si představit ani to, jak budou lidé v tomto regionu opět žít vedle sebe.

Válka na Ukrajině neprobíhá ve vzduchoprázdnu. Všichni víme, že svět se mění. Už nežijeme v bipolárním světě z dob studené války, kterému dominovaly dva mocní hegemoni. Nežijeme ani v unipolárním světě americké hegemonie, jak tomu bývalo ve čtvrtstoletí po pádu Sovětského svazu. Směřujeme ke světu velmi nestabilní multipolarity. Ještě tam ale nejsme. Nacházíme se někde mezi těmito dvěma systémy.

Zdá se mi, že válka na Ukrajině je jen předehrou, přechodnou fází, v níž se formují pozice. Staré zvyky a styly jednání a chování stále převažují, ale objevují se nové způsoby chování a nové vzorce. Multilateralismus potřebuje silné hráče a všeobecně přijímaná pravidla hry. Čína, Indie a některé další země BRICS již takovou roli hrají, některé další země stále váhají nebo se necítí být dostatečně silné.

Staré zvyky a styly jednání a chování stále převažují, ale objevují se nové způsoby chování a nové vzorce.

Existuje jeden chybějící článek, který dnešní fázi multilateralismu oslabuje. Je jím absence hlasu Evropy. Její dřívější „velmoci" ztratily svůj význam a pokus o politické sjednocení Evropy selhal. Současná Evropská unie není autentickou institucí. Je to umělý útvar, který nereprezentuje lidi žijící na evropském kontinentu. Záměrně neříkám Evropany. Evropská identita je poměrně slabá. Vnímám silně svou identitu Pražana, Čecha, Středoevropana, Slovana. Evropská identita je pro mne mnohem slabší.

Možná jsem člověkem včerejška, ale nechci být člověkem nového „krásného" světa zítřka. S naší tragickou komunistickou zkušeností se velmi silně obávám dalšího příchodu světa Aldouse Huxleyho nebo George Orwella.

Vítězství Donalda Trumpa v amerických prezidentských volbách otřáslo světem, otevřelo mnohým oči a vytvořilo mimořádnou příležitost, kterou jsme povinni využít. Taková příležitost nepřichází často. Obávám se, že ji – se svou evropskou zkušeností – můžeme velmi snadno propásnout.

Hillsdale College Cruise, 7. června 2025. Překlad z angličtiny s pomocí AI.

Předplatné IVK

institut VÁCLAVA KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, newslettery plus, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 1000 Kč.
Studentské předplatné 500 Kč.

predplatne@institutvk.cz